

Audronė Telešienė i Matthias Gross (ur.)
GREEN EUROPEAN. Environmental
Behaviour and Attitudes in Europe
in a Historical and Cross-Cultural
Comparative Perspective
Routledge, London i New York, 2017.,
253 str.

Zbornik radova „Zeleni Europljanin. Ekološko ponašanje i stavovi u Europi iz povijesne i međukulturalne komparativne perspektive“ („Green European. Environmental Behaviour and Attitudes in Europe in a Historical and Cross-Cultural Comparative Perspective“) objavljen je 2017. godine na engleskom jeziku u izdanju izdavačke kuće Routledge. Uz Uvod u kojem Riley E. Dunlap daje sažeti pregled povijesti socioloških istraživanja vezanih za ekologiju, te Uvod urednika zbornika Audronė Telešienė i Matthiasa Grossa, zbornik donosi deset radova međunarodnih autora podijeljenih u tri dijela: (1) „Nanovo promišljanje o ekološkim opasnostima i rizicima“ („Reconsidering Environmental Threats and Risks“); (2) „Osobni profil europskog aktivista“ („Personal Activist Profiles in Europe“); i (3) „Istraživanje ekološkog mišljenja i ponašanja Europljana“ („Exploring European Green Mindsets and Behaviours“). U svom kratkom uvodu Dunlap nas podsjeća na početke razvoja svijesti o ekološkim pitanjima, prije svega u SAD-u, 60-ih i 70-ih godina prošlog stoljeća. Usporedo s povećanjem svijesti započinju i provedbe prvih znanstvenih empirijskih istraživanja koja se bave mišljenjima o različitim ekološkim problemima, poput zagađenja, te koja ta mišljenja koreliraju sa socio-demografskim obilježjima ispitanika. Kasnije se razvijaju novi teorijski i metodološki pristupi te otvaraju nove teme, a proširenjem

istraživanja izvan SAD-a postaje moguća i međukulturalna usporedba pro-ekoloških stavova i ponašanja. Ovaj zbornik predstavlja upravo jedan takav primjer analize ekoloških stavova i ponašanja iz međukulturalne komparativne perspektive, s naglaskom na europske zemlje.

Urednici zbornika, Audronė Telešienė i Matthias Gross, sažimaju glavnu temu zbornika u naslovu svoga uvoda: „Koliko su zeleni zeleni Europljani?“. Daju pregled tema kojima se bave autori deset radova koliko donosi zbornik, te ističu sedam područja ili pitanja na koja se kroz tih deset radova daje odgovor: (1) Koji su to višestruki kulturalni konteksti koji se nalaze u podlozi stavova i ponašanja Europljana?; (2) Čine li oni nekakvu prepoznatljivu *europsku* kulturalnu paradigmu u sklopu koje se može promatrati i environmentalizam?; (3) Ukoliko takva paradigma postoji, na koje je načine ona jedinstvena u odnosu na globalni kontekst? Koje su nam teorije najkorisnije u razumijevanju ekoloških stavova i ponašanja javnosti?; (4) Koji su to stavovi i ponašanja karakteristični za Europljane s obzirom na ekološka pitanja?; (5) Koliko su slični ili različiti od drugih regija diljem svijeta?; (6) U kojoj su mjeri europska društva homogena ili heterogena s obzirom na svoje stavove i ponašanja (međukulturalni komparativni pristup)?; i (7) Koje razvojne trendove u Europi možemo izdvojiti vezano za ekološke stavove, percepciju rizika i ekološko ponašanje (povijesni komparativni pristup)? (str. 2).

Dodatno, urednici se nastavljaju na Dunlapov sažetak američkih istraživanja te sažeto donose povijest empirijskih istraživanja u Europi od 1970-ih godina naovamo, nabrajajući čitav niz tema kojima su se vezano za ekološka pitanja bavila sociološka

istraživanja, a to su uz ekološke stavove i ponašanja i ekološki pokreti, održivi razvoj, percepcija rizika i dr.

Prvi od tri dijela zbornika, „Nanovo promišljanje o ekološkim opasnostima i rizicima“, donosi tri rada: (1) „Percepcija ekoloških opasnosti iz globalne i europske perspektive“ autora Markusa Hadlera i Klause Kraemera; (2) „Osjetljivost i nesigurnost. Percepcija ekoloških i tehnoloških rizika u Europi“ (autori Aistė Balžekienė i Audronė Telešienė); i (3) „Promjene u zabrinutosti za ekološke opasnosti i rizike: longitudinalna i višerazinska perspektiva odnosa između vrijednosti i interesa“ (autori André Schaffrin i Alexander Schmidt-Catran). U prvom radu Hadler i Kraemer provode empirijsko istraživanje u kojem žele objasniti sličnosti i razlike u percepciji ekološkog rizika među različitim zemljama Europe i izvan nje. U drugom radu autori također pokušavaju otkriti razloge razlika između pojedinih europskih zemalja vezano za percepciju ekološkog i tehnološkog rizika. U trećem radu autori također empirijski pokazuju kako europske zemlje ne dijele jednaku percepciju ekoloških opasnosti i rizika, kao ni spremnosti na izlaganje određenom trošku kako bi ih se umanjilo ili spriječilo. S obzirom na zaključke do kojih dolaze autori ovog prvog dijela zbornika, odgovor na pitanje urednika iz Uvoda o postojanju „zelenog Europljanina“ jest da, s obzirom na pronađene međukulturalne razlike komparacijom europskih zemalja, nikako ne možemo govoriti o Europljanima kao homogenoj skupini vezano za ekološke stavove i ponašanja.

Drugi dio zbornika, „Osobni profil europskog aktivista“, također donosi tri rada: (1) „Nacionalne kulture kao objašnjenje

okolišnog aktivizma: hipoteza o histerezi“ autora Jean-Paula Bozonnet; (2) „Objašnjenje članstva u pro-ekološkim grupama: komparativna europska perspektiva“ (autori Eglė Butkevičienė i Vaidas Morkevičius); i (3) „Petice, donacije i protesti: profil Europljana koji u javnoj sferi djeluju pro-ekološki“ (autori Iosif Botetzagias, Nikoleta Jones i Chrysovalantis Malesios). U prvom radu Bozonnet u razmatranju različitih europskih društava uvodi pojam histereze kojim ističe važnost sagledavanja prošlosti određenog društva kako bi se bolje razumjela priroda današnjeg okolišnog aktivizma. Drugi rad nastavlja s ovom temom kroz komparativnu međukulturalnu usporedbu europskih zemalja u potrazi za razlozima aktivnog uključenja građana u pro-ekološke organizacije. U trećem radu Jones i Malesios analiziraju profile okolišnih aktivista u Europi te razlikuju one koji potpisuju petice, one koji doprinose ekološkim organizacijama donirajući novac te one koji sudjeluju u prosvjedima vezanima za okoliš.

Treći dio zbornika, „Istraživanje ekološkog mišljenja i ponašanja Europljana“, otvara ju dva domaća autora: (1) Mladen Domazet i Branko Ančić radom „Koliko daleko za novcem? Bogatstvo europskih zemalja i potencijalni demokratski od-rast“. U radu autori žele ustvrditi u kojoj mjeri postoji potencijal za prihvatanjem ekološke ideje „od-rasta“ (engl. „degrowth“) u europskim zemljama, što povezuju s razinom njihova prosperiteta. Zanimljiv je podatak da su zemlje srednjoistočne Europe mnogo manje sklone žrtvovati svoj prosperitet u korist ekoloških politika. Uz ovaj, treći dio donosi i rad: (2) „Međukulturalna usporedba zabrinutosti za ekološka pitanja: izazovi metodologiji i ekvivalencija

pri mjerenju“ autora Jochena Mayerla. Mayerl, uz međukulturalnu usporedbu, daje i kritički osvrt na instrument zabrinutosti za okoliš čime predstavlja vrijedan doprinos ističući važnost propitivanja postojeće metodologije koja se koristi u istraživanju ove i povezanih tema. Posljednja dva rada u trećem dijelu zbornika su: (3) „Svijest europske mladeži o okolišu: utjecaj psiho-socijalnih faktora na pro-ekološko ponašanje“ (Leena Haanpää); i (4) „Dileme o održivosti u nesigurnim vremenima: slučaj Portugala“ (João Guerra, Luísa Schmidt i Susana Valente).

Ne može se dovoljno naglasiti važnost, s jedne strane, provođenja empirijskih istraživanja iz područja socijalne ekologije te, s druge strane, međukulturalnih usporedbi koje omogućuju sagledavanje šire slike od samo jedne zemlje ili samo jednog dijela njene populacije. Pitanja kojima se socijalna ekologija bavi već su odavno istodobno i lokalna i globalna te ih se stoga mora i istraživati i tražiti rješenja na obje razine. Da bi to bilo moguće, ova istraživanja europskog konteksta iznimno su važna radi boljeg razumijevanja postojeće situacije, posebice kada govorimo o stavovima i ponašanju građana bez čijeg aktivnog sudjelovanja i suradnje s nadležnim vladinim institucijama i nevladinim organizacijama ne može biti pomaka u razvijanju ekološke svijesti i pro-ekološkog djelovanja. Dodatna vrijednost ovog zbornika je i metodološka, u provjeri mjernih instrumenata za komparativna povijesna i međukulturalna istraživanja, kao i za specifična istraživanja pojedinih tema koje se u zborniku obrađuju. Bilo bi nam drago da ovakav zbornik postane serija publikacija koja bi iz godine u godinu donosila istraživanja koja bi na taj način omogućila i longitudinalno

praćenje promjena ekoloških stavova i ponašanja u europskim zemljama.

Tijana Trako Poljak

HRVATSKA KAKVU TREBAMO: POLJOPRIVREDA U 21. STOLJEĆU Konferencija Večernjeg Lista, Zagreb, 4. listopada 2017.

Konferencija „Hrvatska kakvu trebamo: poljoprivreda u 21. stoljeću“ održana je 4. listopada 2017. u Zagrebu u organizaciji Večernjeg lista. Prva konferencija održana je 20. ožujka 2017. Cilj konferencije bio je predstaviti prijedlog strateškog dokumenta za budućnost Republike Hrvatske, točnije, dio prijedloga koji se odnosi na poljoprivredu. Poljoprivreda i prehrambena industrija jedno su od deset poglavlja koje ovaj dokument obuhvaća. Autori poglavlja vodeći su stručnjaci u Hrvatskoj u području koje opisuju. Deset ključnih područja za razvoj Hrvatske kakvu trebamo, prema ovom dokumentu su: *demografija, obrazovanje, nacionalna sigurnost, politički sustav, poljoprivreda, turizam, ekologija, energetika, međunarodni položaj i i imidž te odnos prema prošlosti*. Razlog pisanja dokumenta, prema uredniku Večernjeg lista, je potreba za strateškim planom prema kojemu bi se djelovalo u narednih 20 godina. Cilj je detektirati aktualne probleme i ponuditi konkretna rješenja. Konferenciji je nazočio predsjednik Vlade Andrej Plenković, koji je nakon uvodnih riječi glavnog urednika Večernjeg lista, istaknuo važnost poljoprivrede u kontekstu hrvatskog gospodarstva i politike. Kao osnovni preduvjet za uspješnu poljoprivrednu